

Anteeksianto ja sovinto syöpää sairastaneiden nuorten aikuisten narratiiveissa

TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Nuoren aikuisen sairastuminen syöpään haastaa identiteetin kehityksen erityisellä tavalla.¹ Tässä ikävaiheessa yksilö käsittelee kysymyksiä siitä, kuka minä olen ja millaiseksi minä haluan tulla.² Keskeistä identiteetin kehityksen kannalta on myös maailmankuvaan liittyvä pohdinta: mihin minä uskon, mitkä ovat elämäni perimmäiset arvot?³ Hengellisen vakaumuksen ja maailmankuvan merkitystä nuoren aikuisen syöpäprosessissa on kuitenkin tutkittu vain vähän.⁴ Tiedetään, että uskonnolliset ja hengelliset kysymykset voivat tuoda nuorelle potilaalle lohtua ja toimia positiivisena voimavarana. Hengelliset kamppailut puolestaan vaikeuttavat nuoren ihmisen sopeutumista muuttuneeseen elämäntilanteeseen.⁵

Usein syöpään sairastuminen saa ihmisen etsimään selitystä sairaudelleen omasta itsestään. Osa potilaista pohtii aikaisempien elämäntapojensa vaikutusta diagnoosiin. Osa puolestaan miettii, olisiko lääkäriin pitänyt hakeutua aikaisemmin. Syöpäsairauteen liittyvä itsensä tuomitseminen saa muotonsa pettymyksenä itseen, itsesyytöksinä ja

-inhona.⁶ Tuomitseva asenne itseä kohtaan aiheuttaa psykososiaalista stressiä ja heikentää potilaan elämänlaatua.⁷ Hengellisyys voi osaltaan vähentää näitä negatiivisia tunteita ja kohentaa potilaan elämänlaatua.⁸

-
- 1 Suomessa syöpään sairastuu vuosittain keskimäärin seitsemänsataa 18–35-vuotiasta nuorta aikuista. Sylva 2018.
 - 2 Esim. Arnett 2004.
 - 3 Parks 2011; Fowler 1987.
 - 4 Oman väitöskirjani ohella Suomessa on 2000-luvulla tehty selvitys nuorista potilaista. Kyngäs et al. 2009; vrt. Kyngäs et al. 2010.
 - 5 Tutkijat ovat olleet yllättyneitä siitä, miten voimakkaasti uskonnolliset ja hengelliset kysymykset aktivoituvat osana nuorten syöpäprosessia. Esim. Park & Cho 2016; Park et al. 2009; Saarelainen 2016; 2017.
 - 6 Toussaint & al. 2014; 2017; Freidman & al. 2010; Romero & al. 2006.
 - 7 Toussaint & al. 2014; 2017; Freidman & al. 2010, 343, 345–347. Romeron ym. tutkimuksessa sairauteen sopeutumisessa stressin ja itsesyytösten välillä ei ollut korrelaatiota. He ehdottavat, että sairauden myöhäisessä vaiheessa itsesyytösten merkitys potilaalle muuttuu. Romero & al. 2006, 555.
 - 8 Freidman & al. 2010, 343, 345–347.

Tarkastelen artikkelissa, miten syöpään sairastuneet nuoret aikuiset kuvaavat anteeksiantoa ja sovintoa osana syöpänarratiivejaan. Tutkimus on laadullinen. Sen aineisto koostuu nuorten syöpäpotilaiden haastattelusta ja elämänpuupirroksista syöpähoitojen jälkeen. Tutkimuksessani sana ”narratiivi” viittaa osallistujien suullisesti kertomaan ja visuaalisesti piirrettyyn kokemukseen elämästä syövän kanssa.⁹ Aluksi määrittelen, miten käytän artikkelissa anteeksiannon ja sovinnon käsitteitä. Tämän jälkeen kuvaan tutkimuksen toteutuksen. Tutkimustulokset avaavat osio kerrallaan, miten nuorten aikuisten narratiivit linkittyivät anteeksiannon ja sovinnon teemoihin. Artikkelin lopuksi tulosten yhteenveto osoittaa, että nuoret potilaat myös itse hyötyisivät anteeksiannon ja sovinnon teemojen käsittelystä.

ANTEEKSIANTO JA SOVINTO OSANA SAIRASTUNEEN ELÄMÄNTARINAA

Ilmiönä anteeksianto ja sovinto koskettavat (ihmis-)suhteissa olemista ja elämistä. Anteeksianto kohdistuu hetkiin ja elämäntilanteisiin, joissa ihminen on kokenut tulleeensa haavoitetuksi. Anteeksianto on yksilön sisäinen prosessi, johon usein liittyy myös muita henkilöitä. Sovinto prosessina tähtää ihmisten tai yhteisön yhteiselon jatkuvuuteen tavalla tai toisella. Molemmat prosessit voivat saada ulottuvuutensa myös horisontaalisella ja vertikaalisella tasolla.¹⁰

Anteeksiannon ja sovinnon määritelmät ovat tutkimuksessa olleet pitkään kiisteltäviä. Osa tutkijoista katsoo, että termit on erotettava toisistaan, toiset taas pitävät niitä saman ilmiön eri puolina.¹¹ Vaikuttaa kuitenkin siltä, että anteeksiantoon syventyneet tutkijat ovat saavuttaneet jonkinlaisen ymmärryksen siitä, mitä anteeksianto on.¹² Anteeksianto liittyy loukatuksi tulemiseen. Syystä tai toisesta yksilö kokee uhkaa, stressiä tai epäoikeudenmukaisuutta. Nämä negatiiviset tunteet muodostavat niin sanotun ”epäoikeudenmukaisuuden kuilun”. Kokemus epäoikeudenmukaisuuden kuilusta vaikuttaa yksilön terveyteen negatiivisesti: sekä fyysinen että mielen sisäinen terveys voi horjua, samoin ihmissuhteiden ja henkisyiden tasapainosta voi vahingoittua.¹³

Anteeksianto on anteeksiantajan mielen sisäinen prosessi, joka vaikuttaa anteeksiantajan ajatuksiin, tunteisiin, motivaatioon ja käyttäytymiseen.¹⁴ Anteeksianto auttaa haavoittuneeksi tullutta päästämään irti negatiivisista tunteista väärintekijää kohtaan. Anteeksiantaja antaa anteeksiannon lahjana väärintekijälleen. Anteeksianto sisältää ajatuksen siitä, että ihminen ei enää muista vanhoja kaunoja vaan on valmis päästämään irti koetusta vääryydestä.¹⁵ Anteeksianto liittyy vahvasti ihmistenvälisiin suhteisiin ja usein vaikuttaa niihin positiivisesti.¹⁶

Sosio-poliittisessa merkityksessä sovinto sisältää pyrkimyksen rauhaan yhteisöön. Sovinnon tekemisen ytimenä on totuuden hyväksyntä, yhteyden luominen sekä rauhan rakentaminen yhteisössä tai yhteiskunnassa.¹⁷ Sovinto on prosessi, joka tapahtuu ihmisten välillä. Sovinnon pyrkimyksenä on, että haavoittunut osapuoli kykenee palaamaan yhteiseen elämään väärintekijänsä kanssa. Tällaiseen sovintoon pyrkimistä ei kuitenkaan voida pitää tavoitteena silloin, kun yksilö altistuu jatkuvalla loukkaukselle omassa elinpiirissään. Juuri nämä yhteyden ja yhdessä elämisen pyrkimykset ovat syy sille, miksi osa tutkijoista haluaa erottaa anteeksiannon ja sovinnon toisistaan.¹⁸

Yksilön sisäisen prosessin lisäksi anteeksianto ja sovinto liittyvät kiinteästi ihmissuhteisiin, toisinaan myös jumalasuhteeseen. Horisontaalisesti katsottuna anteeksianto ja sovinto ilmenevät suhteessa toisiin ihmisiin. Anteeksiantaminen vaikuttaa positiivisesti anteeksiantajaan itseensä, mutta vaikutus ulottuu myös laajemmalle ihmissuhteiden verkostossa mahdollistaen myös sovinnon tekemisen ihmissuhteissa. Vertikaalisesti määriteltynä anteeksianto ja sovinto saavat ulottuvuutensa suhteessa Jumalaan tai transsendenttiin. Tällöin prosessit voivat sisältää sekä syytökset ja vihan transsendenttia kohtaan että itsesyytöksiä, anteeksipyyttämisestä ja transsendentin hyväksynnän etsimisestä.

TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimustani varten etsin 18–35-vuotiaita haastateltavia, joiden syöpähoidot olivat päättyneet viimeisen viiden vuoden aikana. Haastateltavilla ei tarvinnut olla uskonnollista vakaumusta tai kirkon jäsenyyttä voidakseen osallistua tutkimukseen. Syö-

päjärjestöt julkaisivat tutkimusilmoitukseni nuorille potilaille suunnatuissa internetin chat-huoneissa. Haastattelin 16 nuorta aikuista eri puolilla Suomea. Näistä kaksitoista oli naisia, neljä miehiä. Keskimääräinen haastattelu oli kestoltaan noin 90 minuuttia. Tämän lisäksi tapaamisissa käytettiin aikaa tutustumiseen, keskusteluun tutkimuksen tekemisestä sekä tutkimuseettisiin kysymyksiin.

Haastattelut alkoivat piirrostehtävällä, jonka ohjeistus oli yksinkertainen: ”Pyydän sinua ajattelemaan, että elämäsi tähän asti olisi puu. Miltä sinun puusi näyttäisi?”¹⁹ Haastattelut itsessään noudattivat elämäkerrallisen temaattisen haastattelun periaatteita. Keskustelimme syövästä ja sen eri vaiheista sekä elämästä ennen sairautta ja tulevaisuuden visioista. Lisäksi keskustelimme uskonnollisuudesta ja maailmankuvasta elämän eri vaiheissa.

Toteutin kirjallisen aineiston analyysin noudattaen narratiivis-temaattista analyysiperinnettä. Käytännössä tämä tarkoitti aineiston avointa koodausta. Tavoitteeni oli pitää kiinni tarinoiden kokonaisuuksista eikä rikkoa niitä pieniin paloihin, joten järjestin koodit temaattisiksi kokonaisuuksiksi. Nämä teemat kokosin teemalistoihin saadakseni aineistosta holistisen kuvan: ryhmittelin pääteemat järjestykseen, mikä kuvasi teemojen sisäistä linkittymistä tai läheisyyttä aineistossa. Toteutin analyysin ensin yksilöiden tarinoiden tasolla. Tämän jälkeen aineistoa oli mahdollista tarkastella yleisemmällä tasolla.²⁰

Sovelsin temaattista lähestymistä myös piirrosten analyysiin. Aloitin visuaalis-narratiivisen analyysin kirjaamalla piirroksiin yleiset huomioni, kuten miltä puu mielestäni näyttää. Lisäksi palasin tarkastelemaan yksityiskohtaisesti haastatteluiden puunarraatioita ja kirjasin piirroksiin haastateltavien omat kuvaukset puihin liittyen. Tässä tematisoinnin vaiheessa piirroksista oli konkreettisesti nähtävissä se, mitä niihin oli piirretty, mitä puiden värit, osat ja symbolit tarkoittivat osallistujille itselleen. Seuraavassa vaiheessa vertasin puiden teemoja holistisiin teemalistoihin. Vertailu osoitti, mitä puihin piirrettiin ja mitä jäi piirtämättä.²¹ Visuaalis-narratiivisen analyysin tuloksena syntyi teemoja, jotka käsittävät sairauden metaforisina kuvauksina.²² Aineiston analyysi oli teoriaohjaavaa siltä osin kuin

- 9 Jotta sairauskokemus voidaan ymmärtää kokonaisvaltaisesti, narratiivi on määriteltävä riittävän laiveaksi. Patterson 2008. Minuuden narratiivit muodostuvat sekä koherenteista tarinoista että pienempien tarinoiden ja ajatusten osasista; ks. esim. Hermans 2014.
- 10 Tässä artikkelissa käytän termejä anteeksianto ja sovinto, englanninkielinen kirjallisuus käyttää termejä forgiveness ja reconciliation. Valitsin termin reconciliation suomenokseksi termin sovinto enkä termiä sovitus, koska sovinnon voidaan katsoa olevan laajempi termi kuin uskonnollisesti väärittyynyt sovitus. Kansainvälisessä tutkimuksessa reconciliation viittaa sekä uskonnolliseen että sosio-politiiseen sovintoon. Esim. Bash 2014.
- 11 Ks. Kearns & Fincham 2004, 838. Esim. Anthony Bash huomauttaa, että anteeksianto ja sovinto ovat raamatullisessa kielenkäytössä saman kolikon kaksi eri puolta eikä niitä ole mielekästä erottaa toisistaan. Hänen mukaansa ymmärrys anteeksiannosta laajeni varhaiskristillisen tradition myötä. Paavalilaisen opetuksen mukaan anteeksianto kuvasti jumalallista armoa. Anteeksiannosta tuli myös ihmisten välinen tapahtuma, johon liittyi kiinteästi anteeksipyytäjän katumus ja anteeksiantajan armollinen suhtautuminen vahingon tekijään. Bash 2014, 60–62.
- 12 Hook, Worthington, Utsey et al. 2012, 687. Anteeksianto ja sovinto ovat tutkimuskohteina poikkitieteellisiä. Keväällä 2018 osallistuin European Conference of Religion, Spirituality and Health järjestämään konferenssiin ”Forgiveness in Health, Medicine and Social Sciences”. Konferenssin puhujat ja osallistujat vaihtelivat mm. psykologeista hoitotieteilijöihin, teologeista ja uskontotieteilijöistä lääketieteen tutkijoihin.
- 13 Worthington 2014, 7–8, 17, 43; Hook, Worthington, Utsey et al. 2012, 687.
- 14 Anteeksiannolla on erilaisia tasoja, esim. päätös antaa anteeksi on syvyydeltään erilainen tapahtuma kuin todellinen anteeksianto emotionaalisella tasolla. Worthington 2014, ix, 15–28. Kirjallisuuskatsaus anteeksiannon määrittelystä, ks. Hook, Worthington, Utsey et al. 2012, 687.
- 15 Bash 2014, 58. Bash osoittaa, että monessa kielissä anteeksiantaminen linkittyy verbiin ”antaa”. Kreikankielinen ilmaus on kuitenkin χαρίζομαι, mikä liittyy substantiiviin χάρις, ’lahja’, ’armo’. Bash 2013, 386.
- 16 Worthington 2014, 15–28.
- 17 Sovinnon tekemisen raamatulliset juuret ovat Kristuksen jumalallisessa rakkaudessa, joka sovittaa väärin tekemisen. Bash 2014, 58, 60, 66–68.
- 18 Tutkijat huomauttavat, että ahdistavassakin tilanteessa loukatuksi tulleelle on hyväksi, jos loukkauksen pystyy antamaan anteeksi, mutta sovinnon mukaiseen yhteisöön ei ole tarvetta. Esimerkkinä kirjoittajat pitävät lähisuuhdeväkivaltaa. Ks. Hook, Worthington, Utsey et al. 2012, 687.
- 19 Visuaalisten tutkimusmenetelmien hyödyntäminen on hyödyksi erityisesti haastatteluissa, joissa käsitellään haastavia asioita tai vaikeita tunteita. Ks. Saarelainen 2015; Keats 2009.
- 20 Ks. Riessman 2008.
- 21 Tarkemmin tutkimuksen analyysin toteuttamisesta, Saarelainen 2015.

analyysi käsitteli uskontoa elämänhallintakeinona. Muilta osin analyysi oli aineistolähtöistä.²³ Seuraavaksi esitän tutkimukseni päätulokset anteeksiannon ja sovinnon näkökulmista.

SISÄINEN PROSESSI MINUUDEN MULLISTUKSISSA

Syövän vaikutukset itsen ja omaan identiteettiin tulivat vahvasti esille haastateltavien narratiiveissa. Osallistujat sanoittivat sairauden aiheuttamaa kärsimystä, kehollisten muutosten aiheuttama häpeää sekä vahvistunutta kokemusta minuudesta merkityksen lähteenä. Elämänpuissa nämä kolme ulottuvuutta kutoutuivat minuuden ja kehon metaforiin. Tässä aluvuossa käsitelen, miten syöpä vahingoitti kokemusta itsestä ja omasta elämästä. Osoitan, että sairausprosessin kokonaisuus käsitti teoreettisesti anteeksiannon ja sovinnon elementtejä.

Kärsimys ja häpeä olivat osa nuorten aikuisten syöpänarratiiveja. Osallistujien mukaan anteeksiannon tarve itselle suhteessa syöpädiagnoosiin oli melko harvinaista. Vain muutama osallistuja pohti omaa vastuullisuuttaan sairauden syntyyn. Esimerkiksi Anna jakoi haastattelunsa päätteeksi lyhyen tarinan, kuinka erällä baarireissulla oli päätynyt suutelemaan entuudestaan vieraan miehen kanssa. Anna piti mahdollisena, että syöpä sai alkunsa satunnaisen suutelon jälkeen seuranneesta mononukleoosista. Katkelman päätteeksi Anna lisäsi, ettei ”ole kertonut siitä edes äidille”. Sara puolestaan sanoitti toistuvasti haastattelunsa aikana olleensa ”aikaisemmassa elämässä Hitlerin oikea käsi”. Molemmat katkelmat kuvaavat dynamiikkaa, jossa itsesyytösten kautta etsitään sairauden todellista syytä. Osaltaan ne sisältävät viitteitä häpeästä ja omasta vastuullisuudesta suhteessa sairauteen. Molempien osallistujien sanailu oli osittain kevyttä, eikä kumpikaan haastateltavista kokenut varsinaisesti tarvetta antaa itselleen anteeksi. Nämä haastattelut osuivat aikaan, jolloin hoitojen päättymisestä oli kulunut lähes viisi vuotta. Tämä osoittaa, että itsesyytökset jatkuivat pitkään, mutta niiden luonne vuosia hoitojen jälkeen on varsin väljä.²⁴ Sairauden vaikutukset minuuden kokemukseen ja identiteettiin olivat nuorten aikuisten narratiiveissa laajempia kuin tarve omakohtaiselle anteeksiannolle.

Elämänpuupiirroksot kuvasivat osaltaan syövän moninaisia vaikutuksia minuuteen. Emotionaalinen ja fyysinen kärsimys piirtyivät puihin kuolleina tai kuihtuneina oksina, mustina tuulenpesinä, haavoina puunrungossa. Sairastuminen sisälsi vahvan riisutuksi tulemisen elementin, joka tuli näkyväksi erityisesti muutamissa piirroksissa vähäisinä puiden lehtinä. Esimerkiksi Sofian piirros yhdisti riisutuksi tulemisen ja kasvun elementit.²⁵ Hän kertoi:

Jos miettii sitä syöpä aikaa niin kauheen karuu, mut se [syöpä] ei peitä kuitenkaan tota koko puuta. Et se [syöpä] on siel mukana, et se ei kuitenkaan hallitse sitä. Varmaan toi hedelmä kuvastaa tai toi omena sitä, et siel kypsyy uutta ja uus elämä. Et se [syöpä] ei hallitse, et se on mukana, mut se ei haittaa kasvua sitten muuten.

Sofian esimerkki toi selkeästi esille, että sairaus vaikutti kasvuun, mutta syöpä ei vaikuttanut puun kehitykseen kokonaisuutena. Sofia kuvasi sairautta ”karuna” aika, johon liittyi elämänmuutos pitkine sairaalajakoineen. Sairaus oli ”pysäkki”, jonka aikana elämän muut asiat olivat tauolla. Oman ”karun” elementin hänen tarinaansa toi hoitojen aiheuttama hedelmättömyyden pelko.²⁶ Syöpä ei vaikuttanut valintoihin tai tapaan elää, vaikka karu osa oli puussa pysyvästi mukana. Sofia kuvasi toivoa ja minuuden kasvua hedelmänä ja uuden kypsymisenä. Minuuden näkökulmasta sairaudesta tuli luonnollinen osa itseä – sairaudesta tuli osa elämäntarinaa, kun nuori aikuinen oli tehnyt sovinnon sen tosiasian kanssa, että sairastui syöpään.

Nuoret aikuiset kuvasivat syövän mukanaan tuomia kehollisia muutoksia, jotka aiheuttivat häpeää. Osallistujien sanallinen kerronta piti sisällään hiusten ja kehon karvoituksen lähtemisen, hoitojen aiheuttaman turvotuksen sekä jatkuvasta huonovointisuudesta johtuneen painonlaskun. Kaisan kokemus fyysisten muutosten ja sairauden aiheuttamasta häpeästä tavoitti moninaiset keholliset muutokset:

Alkuun ei nähny omaa itseään siellä, että kuka tuolla [peilissä] tuijottaa. Ja varsinkin sitten, kun lähti kulmakarvat ja ripset, sillen vasta muuttukin. Että näytti ihan jollekkin ihme oliolle. Että en nähny, ei löytnyt sitä itseään sieltä

[peilistä – – Mä en ikinä halunnu millään lailla peitellä sitä [kaljua] – – Mut sit se ulkonäkö, silleen välillä tuntu vaikeelle – – mä oon muutenkin ollu aika tämmönen pieni kokonen ihminen – – en mä voi pitää mitään hihatonta paitaa, kun mä oon niin kauheen näkönen. Että ihmiset, niitä ällöttää, kun ne näkee mut. Ja tuli sellanen olo, että ihmiset, kun ne ei tiää, että mikä mulla on. Ne kattoo, että voi voi, siinä on nyt joku syömishäiriöinen. Mikä taas tuntu tosi pahalle ajatella. Kun tää ei musta kiinni. Että voi, kun te tietäisitte.

Häpeän ulottuvuus Kaisan tarinassa sisälsi kaksi puolta. Toisaalta hän sanoitti, miten koki ja näki itse itsensä ja toisaalta sen, miten koki tulleensa hyväksymättömäksi toisten silmissä. Kaisa kuvasi, ettei kokenut tarvetta kaljun peittämiselle.²⁷ Osittain häpeä tuntui hälvenevän jo hoitojen aikana. Ulkopuolisuuden ja häpeän kokemukset liittyivät vahvasti tulkintoihin ihmisten katseista. Nuoret aikuiset kertoivat, että näitä ihmetteleviä – häpeää herättäviä – katseita löytyi niin syöpäosastolta kuin arkisesta elämästäkin. Lisäksi elämänpuupiiirroksat osoittavat, että muutamilla tutkimushenkilöillä (Kaisa mukaan lukien) keholliset muutokset toivat mukanaan myös pitkäkestoisempia haasteita.

Elämänpuupiiirroksista löytyneet kehon metaforat olivat hyvin henkilökohtaisia kuvauksia sairauden vahvoista fyysisistä ulottuvuuksista. Esimerkiksi Kaisa, Tea ja Tomi kävivät läpi pitkät hoidot, joihin liittyi konkreettisia kehoa muuttavia leikkauksia. Sairauden fyysisenä seurauksena heitä yhdisti pitkä toipumis- ja kuntoutusprosessi. Kaisan piirroksessa oli katkenneita oksia ja keltaisia maahan varisseita lehtiä, vaikka muuten puu on ”hyvinvoiva”. Hän kertoi puunsa olevan:

tukeva, sanotaanko henkisesti paljon tukevampi, mut sit fyysisesti ei niin [vahva] mitä ennen syöpää – – Et se on ehkä hauraampi.

Samankaltaisuutta löytyi Tomin piirroksista, jossa suuri musta oksa symboloi syöpää. Tomi sanoitti puun kasvavan normaalisti tästä kuolleesta oksasta ja jalan amputaatiosta huolimatta. Aavan kehollinen kuvaus piirtyi mustana kiertävänä nauhana puun ympäri. Aava kertoi:

– – musta vaan tuntu, että mun piti piirtää se siihen. Kun se kasvain oli kuitenkin tässä [näyttää kädellä kaulaa/rintakehän yläosaa], että se on joku juttu, joka ahistaa ja puristaa.

Sairauden kehollisuus toi mukanaan merkittäviä muutoksia, jotka vaikuttivat tapaan elää päivittäistä elämää. Kehollisista muutoksista huolimatta henkilökohtainen kasvu oli jatkunut heillä suotuisasti.

Osallistujien kokemus henkilökohtaisesta kasvusta liittyi vahvasti näkemykseen omien arvojen ja elämäntapojen vahvistumisesta. Lähes puolet nuorista aikuisista piirsi elämänpuupiiirroksen siten, että syöpä linkittyi puun kasvuun tai se nähtiin yhtenä puun osana. Sairaus piirtyi puihin toisaalta kitukasvuisuutena, toisaalta versoamisen elementteinä. Haastattelujen hetkellä osalla nuorista aikui-

-
- 22 Metaforat ovat kielen työkaluja, joiden avulla ajatuksemme ja alitajuntamme tuottavat syvempiä ymmärryksen tasoja. Esim. Bruner 1990; Lakoff & Turner 1989, 138. Piirustukset antavat piirtäjälle mahdollisuuden valita symbolijärjestelmän, joka on vapaa kielen luomista puitteista ja rajoitteista. Esim. Esin & Squire 2013.
 - 23 Ohjaavina teorioina Kenneth I. Pargament ja Ruard Ganzevoortin käsitykset uskonnosta elämänhallintakeinona. Esim. Pargament 1997; Ganzevoort 1998a; 1998b. Teoreettisesta ymmärryksestä tarkemmin ks. Saarelainen 2017.
 - 24 Myös Romeron ym. mukaan hoitojen jälkeen anteeksi-anto ei näytä olevan keskeistä, mutta varsinaista selitystä tälle ilmiölle ei löytynyt; Romero et al. 2006 e.
 - 25 Elementit tavoittavat vahvasti myös syöpäpotilaille asetetut rooliristiriidat. Paalin tutkimuksen mukaan syöpä rinnastetaan kuolemaan ja syöpään sairastuneen odotetaan positioituvan kuolevaksi potilaaksi. Landmark ym. huomauttavat, että syöpään sairastuneen odotetaan taistelevan sairauttaan vastaan. Ks. Paal 2011, Landmark et al. 2001.
 - 26 Nuorten syöpäpotilaiden hedelmällisyyteen liittyvät tekijät on huonosti huomioitu osana hoitoja. Lisäksi myöhemmässä elämänvaiheessa hedelmättömyys voi herättää nuorena psyko-sosiaalisen erilaisuuden kokemuksia. Patterson et al. 2015. Ks. Docherty et al. 2015; Nass et al. 2015.
 - 27 Enemmän kuin puolet nuorista syöpäpotilaista kärsii muuttuvasta kehonkuvasta. Belizzi et al. 2012.

sista kitukasvuisuus oli vielä voimakkaampaa kuin uuden versoaminen. Yleisesti puun kasvu ja lehtien vihreä elinvoimaisuus olivat osallistujien tarinoissa linkittyneitä toivoon ja elämässä eteenpäin menemiseen.

Kokemus vahvistuneesta minuudesta muodostui osallistujien narratiiveissa siitä, miten sairastuminen syöpään muutti positiivisella tavalla arkielämää. Esimerkiksi Marko ja Olivia nostivat pohdinnan keskiöön läsnäolon tässä hetkessä. Marko huomioi, että sairaus toimi asioiden ”mahdollistajana”. Sairauden mukanaan tuoma pakollinen pysähtyminen antoi hänelle rohkeutta vaihtaa uraa. Marko koki, että syöpä oli lisännyt hänen ymmärrystään siitä, miten elää tietoisena elämän ainutlaatuisuudesta. Minuuden voiman kuvaus keskeisenä elämänhallintakeinona visualisoitui joka kolmannessa piirustuksessa. Ne kuvasivat tavalla tai toisella minuudesta kumpuavaa voimaa.²⁸

Vahvistunut minuus ja sen merkityksellisyys tulivat monipuolisesti sanoitettua osana Saran tarinaa:

Et ehkä se ois ollu, jos ei ois löytäny mitään syytä, miks niin kun sairastu, että ”shit happens”. Mut sit, kun löysi sen, että mitä tästä on seurannu. Et jos aatellaan, miten simpukka tai että helmi syntyy simpukassa. [Se] on tuskinainen prosessi ja kivuliasta. Lopputulos on kuitenkin aika nätti helmi – –.

Tämän kokemuksen minuudesta Sara piirsi siten, että mustat haavat vahingoittavat puunrunkoa pitkältä matkalta. Sairauden aikana puun lehdet olivat mustia ja tumman sinisiä. Hiljalleen mustien haavojen määrä rungossa väheni, samalla myös lehdet saivat väriä ja kukoistusta. Saran tarinassa näkyi sairauden merkityksellistämisen ulottuvuus: kärsimyksen tuloksena löytyi uusi minä. Hänelle sairaus muutti elämänarvoja monilta osin pehmeämmiksi, ja Saran urapolku sai uuden käänteen oman alan parissa. Lisäksi hän pohti, olisiko solminut miehensä kanssa avioliiton ilman syöpää. Saran mukaan tilanne olisi ollut toinen, jos sairaudelle ei olisi merkitystä. Mikäli kärsimykselle ei olisi löytynyt merkitystä, syöpä ei olisi muodostunut positiiviseksi identiteettiä muovaavaksi tekijäksi. Moni haastateltava sanoitti, miten elämänmuutosten ja

vahvemman minuuden vaalimisen myötä sovinto syövän kanssa mahdollistui. Nämä tulokset vahvistavat aikaisempien tutkimusten löytöjä, joissa syövän kokeminen merkitykselliseksi osaksi elämää liittyy usein kokemukseen vahvemmasta minuudesta ja posttraumaattisesta kasvusta.²⁹

Positiivisista kokemuksista huolimatta syöpä haastoi nuorten aikuisten käsitykset omasta identiteetistä kokonaisvaltaisesti. Sairastumisen myötä kyseenalaiseksi joutuivat eletty elämä, omat arvot, elämänsuunta ja kehonkuva. Minuuden näkökulmasta syöpä muodostui tekijäksi, joka haavoitti ja loukkasi yksilöä. Tässä tutkimuksessa haastateltujen nuorten aikuisten mukaan neuvottelu syöpään sairastumisesta ei tapahtunut pelkästään itselle anteeksiantamisen näkökulmasta hoitojen aikana. Kokonaisuudessa kyse oli prosessista, jossa nuori aikuinen teki sovinnon syöpään sairastumisen kanssa osana elämäntarinaansa. Sovinnon näkökulmasta tarkasteltuna osa näiden nuorten aikuisten narratiiveista heijasteli keskeneräisyyttä: pohdinta syövän merkityksestä omalle identiteetille oli vasta alkamassa. Sairauden käsittely on aikaa vaativa prosessi: nuorilla syöpäpotilailla kliinisen stressin on havaittu olevan korkeimmilla vuodesta kahteen vuotta hoitojen jälkeen.³⁰

JUMALAKUVAN MUUTOKSILLA VERTIKAALISEEN SOVINTOON

Uskonnollinen identiteetti ja maailmankuva ovat luonteeltaan elämäkerrallisia ja muovautuvat elämän muutosten mukana: elämäntapahtumat vaikuttavat tapaan, jolla yksilö rakentaa maailmankuvaansa.³¹ Lähes puolet haastateltavista jakoi ajatuksiaan syövän herättämästä uskonnollisesta ja hengellisestä etsinnästä.³² Tällöin syöpädiagnoosin aiheuttamat miksi-kysymykset suunnattiin osaltaan Jumalan tai muun korkeamman voiman puoleen. Tässä aluvussa analysoin sovinnon näkökulmasta, miten haastateltavat kuvasivat Jumalan tai muun korkeamman voiman puoleen suuntautunutta etsintää.

Lähes kolmannes nuorista aikuisista pohti: ”Voiko Jumalaa olla olemassa, kun tällaista tapahtuu?” tai ”Mitä olen tehnyt ansaitakseni tämän?”³³ Lisäksi osa heistä kertoi tunteneensa katkeruutta

tai vihaa Jumalaa kohtaan.³⁴ Jumalan sallimus oli erityisen kipeä kysymys Päiville, joka nuoresta iästään huolimatta oli sairastunut syöpään jo toisen kerran. Hän piti sairastumisestaan ”Jumalan kutsuna uudelleen arvioida” omaa uskoaan, arvojaan ja elintapojaan. Päivin ajatuksenkulkua voidaan tulkita prosessina, jossa arvioidaan Jumalan mahdollisuutta puuttua tilanteeseen. Teodikean ongelma tulee käsin kosketeltavaksi, kun ihminen pohtii, voiko hän muutoksen ja kriisin keskellä löytää syyn ja mahdollisuuden luottaa jumalalliseen huolenpitoon.³⁵ Jos syöpään liittyy ajatus kärsimyksestä Jumalan rankaisuna, kokemus saattaa sisältää myös itsesytytöksen tuntemuksia.³⁶

Nuoret aikuiset kuvasivat, että hoitojen alkamisen myötä Jumalalle osoitetut miksi-kysymykset siirtyivät hiljalleen syrjään. Sen sijaan Jumalan tai muun korkeamman voiman puoleen käännettiin moninaisin rukouksin. Erilaiset uskonnollisen rituaalit ja etenkin rukouksen merkitys osana arjen selviytymistä korostuivat. Rukous toi lohtua epävarmuuden keskellä.³⁷ Sovinnon tekemisen näkökulmasta muutos oli olennainen, sillä Jumalalta ei enää etsitty vastausta sairauden puhkeamiseen. Sen sijaan haastateltavat etsivät turvaa ja voimaa kulkea yhdessä sairauden läpi.

Elämänpuupiiirroksissa uskonnon ja maailmankuvan näkyminen olivat erittäin harvinaisia. Ainoastaan Aava, joka piirsi punaisen langan puuhunsa, sanoitti langan symboliikasta seuraavasti:

toi punanen lanka, mikä tässä keskellä menee, niin se kuvaa ehkä itseluottamusta ja sitä, mikä kasvaa sen puun mukana kaikissa tilanteissa – – Itsetunnost[a], että luottaa että ite pärjää. Ja myöskin siihen, että elämä pitää susta huolen – – ylipäättään. Tai ehkä sitä voi joku sanoa uskoksikin, että kyllä se jonkun näkönen usko on.

Aavan narratiivissa luottamus itseen ja elämään kietoutuvat yhteen. Haastattelussa hän sanoitti uskovansa ”jumaluuteen”, muttei ”haluu ruveta sanomaan minkälainen se on, et se on hyvin moninainen. Ja onko se sitten elämä itsessään tai onko se sitten luonto”.³⁸ Aavan kohdalla kyse oli sairauden aikana henkilökohtaisen maailmankuvan rakentamisesta ja arvojen vahvistumisesta. Kenties tämän

omakohtaisuuden takia punainen lanka maailmankuvaa edustavana symbolina piirtyi myös osaksi elämänpuupiiirrosta.

Tutkimushenkilöiden joukkoon mahtui myös niitä, joille sairastuminen syöpään oli osoitus siitä, ettei hyvää Jumalaa voi olla olemassa. Anna sanoitti syövän vaikutusta uskonnolliseen maailmakuvaansa seuraavasti:

-
- 28 Olivia, Laura, Marko, Kaisa, Aava, Anna. Sairastuminen syöpään vaikuttaa ajan kokemiseen ja vahvistaa hetkessä elämisen tärkeyttä, kts. Nielsen & Sørensen 2013; Seibaek et al. 2012; Paal 2011.
- 29 Tutkimukset osoittavat, että suurin osa nuorista potilaista löytää sairastumisesta positiivisia tekijöitä. Yi et al. 2015; Zebrack et al. 2014a; Zebrack et al. 2014b; Grinyer 2009. Oman kuolevaisuuden kohtaaminen nuorella iällä on kuitenkin erityisesti aikaa ja reflektiivistä keskustelua vaativa prosessi.
- 30 Sansom-Daly & Wakefield 2013.
- 31 Ganzevoort 1998a; 1998b.
- 32 Haastatelluista Aava ja Kaisa ilmaisivat uskonnon merkityksen kasvaneen sairauden aikana. Sara, Päivi, Sofia ja Olivia kertoivat henkilökohtaisen vakaumuksen ja arvojen vahvistuneen, minkä he toivat esiin eri tavoitin: Päiville usko tuli keskeiseksi elämänosaksi, Olivia löysi vastauksia kristinuskosta, Sofia löysi henkilökohtaisen jumalasuhteen, Saran jumalasuhte vahvistui. Suurin osa haastateltavista kertoi uskovansa korkeampaan voimaan tai kaikki uskonnot yhdistävään jumaluuteen. Muutama haastateltava sanoitti selkeästi olevansa kristitty, osa määritteli itsensä ateistiksi. Ks. Saarelainen 2016.
- 33 Näin kyselivät Emilia, Sara, Päivi, Laura ja Olivia.
- 34 Vihan ja katkeruuden tunteita kuvasivat Sara, Emma ja Emilia.
- 35 Ks. Tromp & Ganzevoort 2009, 206.
- 36 Ks. Hummel 2003, 90–91. Teoreettisesti kokemusta voidaan tulkita myös uskonnon negatiivisena vaikutuksena elämänhallintaan. Ks. Pargament 1997, 328; Pargament & Koenig & Perez 2000, 523.
- 37 Yli puolet haastateltavista sanoitti rukouksen merkitystä prosessin aikana; näin Sara, Tea, Aava, Päivi, Sofia, Emilia, Kaisa ja Joni, Olivia. Aava ja Kaisa kantoivat pieniä enkelifiguureita mukanaan hoitoihin ja kertoivat kokeneensa enkeleiden välittävän suojelusta. Lisäksi Sofia oli osallistunut karismaattisen liikkeen toimintaan ja saanut itselleen siunatun rukousliinan. Tämä rukousliina oli konkreettinen osoitus Jumalan lohdutuksesta ja läsnäoloista syöpähoitojen aikana. Tea ja Päivi toivot esille esirukouksen lohduttavuuden.
- 38 Kaisalle luonto oli merkittävä tekijä sairauden aikana ja kävelyt luonnossa rauhoittivat mieltä. Ruotsalaisessa tutkimuksessa luonto on osoittautunut syöpäpotilaiden merkittävimmäksi apukeinoksi elämänhallinnassa. Ahmadi & Ahmadi 2015.

Mä olen nähnyt niin paljon kärsimystä mun ympärillä – – etten mä halua uskoa sellaiseen Jumalaan, enkä mä nyt tarkoita vaan kristinuskon Jumalaa vaan mitään Jumalaa, joka sallii tällaisten asioiden tapahtuvan – – Kyllä mä ymmärrän, että joku saa uskonnosta lohdutusta, mutta se ei vaan on mun juttu tällä hetkellä – – eihän sitä koskaan tulevaisuudesta tiedä.

Annan tarinassa uskonnollisuus sai monenlaisia ulottuvuuksia, mutta päällimmäisenä oli sairauden tuoma näkemys siitä, että kärsimys teki Jumalan olemassaolosta absurdia. Anna oli itse läpikäynyt syövän ja nähnyt lähipiirissä syövän johtaneen kuolemaan. Ymmärrys syövän aiheuttamasta kärsimyksistä ulottui näin laajemmalle kuin omaan rooliin potilaana. Annan lainaus osoitti, että hän jätti oman maailmankuvan muuttumiselle tilaa sanoessaan, ettei tulevaisuudessa voi olla varma omasta maailmankuvastaan. Annan kohdalla tulkitsin, että kyseessä oli aito avoimuus oman maailmankuvan pohdinnalle, sillä hän sanoitti puolisonsa ja puolison perheen olevan ”vahvasti kristittyjä”.

Haastateltavien kohdalla eksplisiittinen uskonnollinen aktiivisuus väheni akuutin kriisin väistyessä. Sairauden alkuvaiheessa ja hoitojen aikana rukouksen tärkeys korostui. Uskonnollisten rituaalien puoleen kääntyminen väheni hoitojen päättyessä, kun akuutit kysymykset hiljalleen tasoittuivat. Osallistajat kertoivat, että jäljelle jäi ”halu arvostaa omaa maailmankuvaa” ja osallistujille oli tärkeää pitää kiinni sairauden myötä muodostuneista arvoista ja vakaumuksesta. Toisaalta muutamit haastateltavat kertoivat, että syöpä oli herättänyt hengellisen etsinnän prosessin, joka vielä haastatteluhetkellä oli keskeneräinen. Nämä tulokset osoittavat, että hengellinen sovinto sisälsi ennen kaikkea oman maailmankuvan vakauttamisen ulottuvuuksia. Harvoin kyseessä oli prosessi, jossa Jumalalta tai korkeammalta voimalta olisi etsitty anteeksiantoa. Uskonnollisen identiteetin ja anteeksiannon näkökulmasta olennaisempaa oli hyväksyä, että Jumala tai muu korkein voima voi sallia syövän ja kärsimyksen osana nuoren aikuisen elämää.

Professori Ruard Ganzevoortin mukaan uskonto ja maailmankuva ovat elämäkerrallisia ja ajassa muuttuvia identiteettikijöitä. Tämän vuoksi us-

konnollisuutta voidaan tarkastella kolmen position tai asenteen kautta: usko (belief), epäusko (unbelief), ei-usko (nonbelief). Ganzevoortin mukaan yksilön usko tulee näkyviin niissä tavoissa, joilla ihminen kertoo ja jakaa elämäntarinaansa – transsendentti on osa elämäntarinaa tai tarinan kerrontaa. Toisinaan rukouksen tai ripin myötä tarinan suunnataan suoraan transsendentille kuultavaksi. Elämänmuutosten keskellä epäusko ja kapina Jumalaa kohtaan voivat olla merkkejä maailmankuvan säröisyydestä. Elämän haasteiden keskellä ihminen kokee haasteita sijoittaa Jumalaa tai transsendenttia osaksi elämäntarinaa. Kun ihminen kokee transsendentin kaukaiseksi tai pettyy maailmankuvaansa, hän saattaa määritellä, ettei usko mihinkään. Tämä johtuu siitä, että yksilön on vaikea tunnistaa negatiivisen jumalakuvan vaikutusta omaan maailmankuvaansa. Myös haastava tai laimea suhde transsendenttiin on uskonnollinen, epäuskon positio. Tällöin ainoastaan kolmas positio, ei-uskonnollinen, tulee ymmärretyksi yksilönä, jolle uskonto on neutraalissa ei-uskontoon sitoutuneessa asemassa.³⁹

Nuoren aikuisen maailmakuva on herkässä vaiheessa, kun yksilö etsii ja rakentaa omaa uskomusjärjestelmäänsä.⁴⁰ Nuorten aikuisten identiteettitarinan näkökulmasta syövän sairastamisen ja maailmankuvan oli mahdollista yhden ihmisen tarinaan. Tutkimushenkilöiden kokemukset poikkesivat toisistaan: toiselle sairauden myötä löytynyt korkeimman voiman huolenpito toi lohdutusta, toiselle sairastumisen mielettömyys oli osoitus korkeimman voiman olemassaolon mahdottomuutena. Sovinto syöpään sairastumisen näkökulmasta tarkoitti, että maailmankuvaa oli usein uudistettava tavalla tai toisella.

LÄHEISET IHMISSUHTEET TUKENA JA HAASTEENA

Tässä artikkelin osassa tarkastelen horisontaalisen anteeksiannon ja sovinnon ulottuvuutta osallistujien narratiiveissa. Melkein kaikki osallistajat kertoivat, että tärkein emotionaalinen ja käytännöllinen tuki sairauden aikana löytyi omasta lähipiiristä. Sairaus toi myös haasteita ihmissuhteissa ja ongelmien selvittäminen oli ajoittain hankalaa. Vaikeuksista huolimatta tuen metafora muodostui piirroksissa

kahdesta kokemuksesta: läheiset ihmissuhteet kasvualustana ja läheiset pystyssä pitävänä voimana. Nämä kaksi teemaa olivat toisiinsa kietoutuneita ja limittäisiä kuvaksia ihmissuhteista osana sairauskokemusta.

Yli puolet osallistujista kuvasi tietyn osan puusta symboloivan läheisiä ja heidän merkitystään syöpätarinassa.⁴¹ Tuki piirrettiin hyvin konkreettisilla elementeillä, kuten puun juurina tai puuta tasapainottavana oksana. Esimerkiksi Tomi sanoitti puun juurien merkitystä:

[Puu] verkostoituu muihin puihin, et se ei kumminkaan oo yksin, vaik ei siin muita näy – Siin on kaikkii muita puita ympärillä – Nii mää kyl vahvasti uskon, että jos ei ois ollu tyttöystävä ja vanhemmat siin auttamas, niin toi ois ollu hirvittävästi vaikeempi juttu.

Tomin kuvaus juurista oli hyvin konkreettinen: puu pysyi pystyssä omien vahvojen juuriensa sekä ympärillä olevien vahvojen juurien ansiosta. Läheisten keskeisyys ja tuki tulivat merkittäväksi osaksi puuta ja elämäntarinaa. Yleisesti nuorten aikuisten mukaan hoitojen aikainen tuki sisälsi sekä emotionaalisen että käytännöllisen puolen. Emotionaalisessa tuessa kyse oli mahdollisuudesta jakaa ja keskustella sairauden herättämistä tunteista itselle sopivalla tavalla.⁴² Lisäksi moni haastateltava muutti hoitojen ajaksi takaisin lapsuudenkotiinsa. Vanhempien luokse muuttaminen helpotti arjen sujumista ja vähensi painetta hoitaa jokapäiväisiä arjen askareita. Ne osallistujat, jotka asuivat kumppaninsa kanssa, pitivät helpottavana nähdessään, että arkirutiinit ympärillä toimivat. Erityisen tärkeää tuki oli silloin, kun aktiiviset syöpähoitot päättyivät: nuoret potilaat kokivat astuvansa uuteen maailmaan ilman valmistautumista.⁴³ Läheisten tuki oli pystyssä pitävä voimavara sekä emotionaalisesti että arjen käytännöissä. Sovinnon näkökulmasta tätä tukea voidaan pitää olennaisena, koska se mahdollisti sairauden emotionaalisen läpikäymisen jokapäiväisessä todellisuudessa.

Tuen metaforan toinen puoli – läheiset ihmissuhteet kasvualustana – osoitti ihmissuhteiden kahdet kasvot. Muutama osallistuja sanoitti vahvasti, että läheiset ihmissuhteet ja perhe antoivat he-

delmällisen maaperän omille arvoille ja minuuden kehitykselle. He kertoivat tuen ikään kuin saaneen alkunsa jo aikaisemmista elämänvaiheista. Silti muutama tutkimushenkilö piti puunkasvualustaa ”emotionaalisesti kylmänä” (Sara) tai jollakin tavalla epätasaisena, todeten esimerkiksi: ”toisella puolella [on] vähän heikommät juuret” (Aava). Aava sanoitti myös, että ”ei oo välttämättä ollu kaikki parhaat mahdolliset kortit jaettuna sillon lapsuudessa”. Aava ja Sara kertoivat, että menneisyyden problemaattiseksi kuvatut ihmissuhteet eivät parantuneet sairauden tai hoitojen aikana. Vaikka ihmissuhteiden vaikeudet kuvattiin vain kahdessa piirroksessa, sanallisesti ilmaistuna haasteita oli paljon useammin.⁴⁴

Ihmissuhteiden haasteet olivat hetkiä, joissa nuori potilas ja läheinen perheenjäsen olivat erilaisessa asemassa suhteessa sairauteen ja sen hoitoihin. Olivian kokemus osoitti, kuinka vahvasti sairaus vaikutti läheisimpiin ihmissuhteisiin:

Ei syöpä kyl hyvää parisuhteelle tee. On se jotenki niin ku tosi raskasta – ja sellasta ehkä jossain määrin [herättänyt] pakokauhuakin mun puoliossa. Että se on pari kertaa ihan ollu lähössä käveleen ja ollu – – et ehkä jotekin [hän] uskoo, et mä paranen tästä. Mut sitten kun mun matkaa ei voi vauhdittaa – – Ja sitten, miten löytää sen ta-

39 Ganzevoort 1998b, 278–281. Ganzevoort rakentaa ajatuksensa Scobien teoriaan uskonnollisista positioista. Scobie 1994, 87–89.

40 Fowler 1987.

41 Muutama osallistuja eritteli, että sairaudesta tuli selvitä itsenäisesti tai heillä ei ollut tarvetta/halua jakaa sairauteen liittyviä kokemuksia läheistensä kanssa.

42 Käytännössä tämä tarkoitti sopivassa suhteessa jakamista ja keskustelua. Toisinaan osallistujat kertoivat myös tarvitseensa taukoa sairauden ajattelusta ja käsittelystä. Ks. Saarelainen 2016.

43 Siirtyminen arkiseen elämään lisää jännityksen tunteita, jolloin myös turvattomuus sekä hylätyksi tuleminen pelko heräävät. Saarelainen 2017, 41. Vrt. Walker & Lewis 2016; Patterson et al. 2015.

44 Osallistujat kertovat mm. katkenneista ystävyys-suhteista, parisuhteiden haasteista, häpeän kokemisesta ikätovereiden silmissä, kiusatuksi tuleminen ja ulosjäämisen peloista sekä siitä, miten raskasta on joutua itse kannattelemaan muita.

vallaan, et hän varmaan pelkää hirveesti mun puolesta ja mä pelkään itteni puolesta. Et löytäs sellasen – – järkevän tavan jotenkin kulkea tätä rinnakkain.

Karuudessaan lainaus osoitti, miten kovan paineen alla läheiset ihmiset olivat pyrkiessään kulkemaan potilaan rinnalla. Olivialle itselleen parisuhde oli aika-ajoin ainoa toivoa antava elementti syöpähoitojen keskellä. Olivian poikaystävällä puolestaan oli tarve ylläpitää ajatusta täydestä paranemisesta eikä hän kyennyt keskustelemaan sairauden aiheuttamista peloista. Olivian ja hänen puolisonsa tilanne kärjistyi riitaan ja tilanteeseen, jossa puolisoista ”ei oikeestaan viikkoon kuulunu mitään”. Vahvasta ristiriidasta huolimatta puoliso palasi ja pari hakeutui ulkopuolisen keskusteluavun piiriin. Olivian kerroituksen mukaan vastassa oli uusi pettymys, kun keskusteluavun tarjoaja rinnasti syövän aiheuttaman paineen tavallisiin nuorten parisuhdehaasteisiin. Olivia kohtasi ymmärtämättömyyttä usealta suunnalta: ensin puolison ja sitten ammattilaisten taholta. Haastattelun aikana parisuhde oli vakautunut anteeksipyyttämisen, katumisen ja anteeksiannon kautta. Keskusteluavun tarjoajan osalta kykenemättömyys vastata tilanteeseen kuitenkin hämmästytti ja herätti edelleen kysymyksiä.

Tutkimusaineiston kokonaisuutta tarkastellessa kävi ilmi kaksi ihmissuhteisiin liittyvää seikkaa. Toisinaan nuoret potilaat pyrkivät suojelemaan läheisiään eivätkä jakaneet syvempiä pelkojaan heidän kanssaan. Toisinaan asioiden jakaminen aiheutti vahvan ristiriidan läheisissä suhteissa. Sovinnon näkökulmasta, horisontaalisella tasolla, syöpä haastoi ihmissuhteet. Sekä sairastuneen että läheisen oli löydettävä uusi tapaa olla ja elää ihmissuhteessa. Nuoret aikuiset piirsivät ja sanoittivat ne ihmissuhteet, jotka tekivät sairauden läpikäynnistä mahdollista. Ihmissuhteet ja tuki olivat avainasemassa siinä, että nuoren aikuisen oli mahdollista neuvotella sairaus järkevaksi osaksi elämäntarinaansa. Yleisin kokemus osallistujien keskuudessa oli, että sairaudesta tuli merkityksellinen osa elämäntarinaa juuri ihmissuhteiden vuoksi.⁴⁵ Saatu ja vastaanotettu tuki, ymmärrys lähimmäisten tärkeydestä sekä ihmisten arvostus tekivät sairaudesta itsessään merkityksellisen osan elämäntarinaa. Yhdessä jaettujen tarinoiden

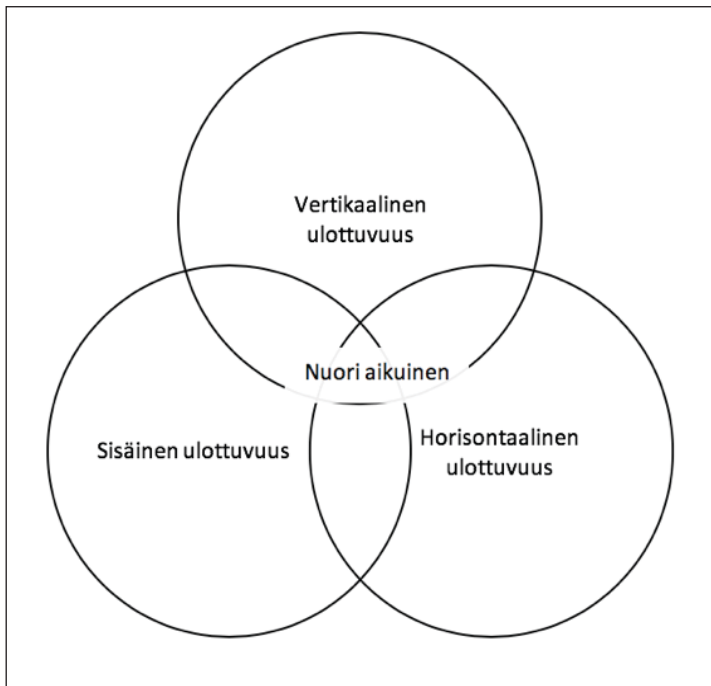
kautta yksilön on mahdollista löytää kokemus hyväksytyksi tulemisesta. Jakaminen tuo toivoa kipeiden elämäntapahtumien keskellä.⁴⁶

ANTEEKSIANNON JA SOVINNON YHTEEN KIETOUTUMINEN NUORTEN AIKUISTEN NARRATIIVEISSA

Tämän artikkelin tehtävänä oli tarkastella, miten anteeksianto ja sovinto ilmenevät syöpään sairastuneiden nuorten aikuisten sanallisissa ja piirretyissä narratiiveissa. Tulokset osoittivat, että syöpähoitojen jälkeen nuoret aikuiset kuvasivat anteeksiannon ja sovinnon teemoja suhteessa omaan itseensä, suhteessaan Jumalaan tai muuhun korkeampaan voimaan sekä suhteessa läheisiinsä. Kuvio 1 tiivistää tulosten kokonaisuuden suhteessa teoreettiseen keskusteluun anteeksiannosta ja sovinnosta.

Tulosten mukaan nuorten aikuisten syöpäprosessiin liittyi usein kolme anteeksiannon ja sovinnon kehää. Kehien limittäisyys ei tee anteeksiannon ja sovinnon määrittelemisestä kovin yksiselitteistä, vaan anteeksiannon ja sovinnon prosessit olivat toisiinsa kietoutuneita. Näitä kahta elementtiä ei tässä tutkimuksessa ollut mielekästä ymmärtää toisistaan irrallisina. Osaltaan tutkimukset osoittavatkin, että ihmisten ymmärrys konseptien sisällöistä ovat henkilökohtaisia ja varsin vaihtelevia.⁴⁷ Teoreettisena viitekehyksenä anteeksianto ja sovinto olivat kuitenkin hedelmällinen lähtökohta tutkimusten tulosten tarkasteluun.

Nuoren aikuisen sisäiset prosessit liittyivät syöpänarratiiveissa vain ohuesti itselle anteeksiantamisen teemoihin. Ennemminkin syöpään sairastuminen vei identiteetin kehitysvaiheen äärimmäisyyksiin: osallistujat kuvasivat, kuinka sairaus haastoi aiemmat elämän arvot ja elintavat. Usein osallistujille yhteistä oli kuitenkin kokemus omien elämän arvojen löytymisestä. Identiteetin kannalta sairaus ilmeni prosessina, joka suotuisissa tapauksissa muokkaantui merkitykselliseksi osaksi elämäntarinaa. Sovinto sen tosiasian kanssa, että on sairastanut syövän, oli kuitenkin olennaisempaa kuin merkityksen antaminen itse sairaudelle. Identiteetin kannalta nuorelle potilaalle suotuisinta on hiljalleen uudelleen rakentaa minäkuvaansa ”henkilönä, jolla on ollut syöpä”.⁴⁸ Kehityopsykologian

Kuvio 1. Nuorten aikuisten anteeksiannon ja sovinnon ulottuvuudet.

näkökulmasta nuori aikuisuus on vahvaa etsinnän aikaa. Sitoutuminen kypsään aikuisuuteen seuraa neuvotteluprosessia, jonka aikana yksilö tunnustelee, rakentaa ja hiljalleen sitoutuu omiin elämänarvoihinsa.⁴⁹

Uskonnollinen ja hengellinen etsintä olivat osa nuorten aikuisten syöpäsairauteen liittyvää identiteetti-prosessia. Nuoret aikuiset pohtivat erityisesti Jumalan sallimusta oman kärsimyksensä äärellä. Hoitoprosessin alkupuolella osallistujat kävivät dialogia poissaolevan Jumalan kanssa, koska hyvä Jumala ei sallisi syövän tapahtumista. Osalle Jumala tai korkein voima paljasti jälleen kasvonsa, jolloin henkilökohtainen jumalakuva vahvistui.⁵⁰ Nuoren aikuisen vakaumus on ominaisuudeltaan vielä hauras, koska nuori aikuinen on vastikään omaksunut aseman, josta käsin voi itsenäisesti kysellä ja pohdittien rakentaa henkilökohtaista arvomaailmaansa. Elämänkriisi voi viedä orastaneen vakaumuksen

mennessään, jos maailmakuva ei ole vielä vakiintunut.⁵¹

Horisontaalisella tasolla tutkimushenkilöt kuvasivat sekä anteeksiannon että sovinnon teemoja. Nuorten aikuisten narratiivit osoittivat, että lähimmät ihmissuhteet olivat sairausprosessissa kaikkein tärkein tuen tuoja. Toisaalta myös kipeät loukatuksi tulemisen kokemukset liittyivät läheisiin ihmis-

45 Perhe vaikuttaa yksilön ajatuksiin omasta pystyvyydestä, tavoitteiden asettamiseen, kuulumisen tunteeseen sekä tarkoituksen kokemukseen. Lambert et al. 2010; Stillman & Baumeister 2009, 250.

46 Ganzevoort 1998b; Lester 1995, 94–97.

47 Ks. Friesen & Fletcher 2007; Kearns & Fincham 2004.

48 Park, Zlateva & Blank 2009.

49 Parks 2011 ix, 100–104, 178–179; Fowler 1987, 68–69.

50 Ks. Hummel 2004, 29.

51 Parks 2011, 24, 32–33; Fowler 1987, 68–69.

suhteisiin. Vaikka tutkimukseni tarkoitus ei ollut tarkastella omaisten jaksamista, tulokset osoittivat myös omaisten joutuneen kriisiin. Jotta läheisen on mahdollista asettua tukijan asemaan, hänen on suostuttava kärsimykseen, potilaan vahvistamiseen sekä roolien uudelleen neuvotteluun. Potilas ja omainen käyvät kriisiä läpi samanaikaisesti, mutta eri vaiheiden kautta.⁵² Perhesuhteet muodostavat nuorelle ensisijaisen elämän merkityksellisyyden lähteen.⁵³ Tämän vuoksi olisi olennaista, että syöpäprosessissa tuettaisiin kokonaisvaltaisesti paitsi potilasta myös hänen lähipiiriään.

Tässä artikkelissa esitetyt huomiot antoivat osviittaa siihen, että syöpään sairastuneet nuoret aikuiset hyötyisivät hoitojen aikaisesta itsesyytösten käsittelystä. Tämän lisäksi anteeksiannon ja sovinnon teemojen pohtiminen hoitojen jälkeen olisi olennaista. Potilaalle tarjottavan tuen tulisi antaa tilaa maailmakuvan ja arvojen reflektiiviselle pohdinnalle. Jatkotutkimusten kannalta olisi olennaista kiinnittää huomiota aikaan ja ajan vaikutukseen suhteessa anteeksiantoon ja sovintoon. Omassa tutkimuksessani elämänpuupiirokset sisälsivät myös ajan metaforan, vaikka ajan ulottuvuutta ei ollut mahdollista sisällyttää tämän artikkelin kysymyksenasetteluun. Nuori aikuinen tarvitsee tukea siihen, miten koettu epäoikeudenmukaisuus neuvotellaan ajan kuluessa osaksi omaa elämäntarinaa. Nuori aikuinen tarvitsee rauhan sen ajatuksen kanssa, että on sairastanut syövän.

Suvi-Maria Saarelainen, teologian tohtori
Helsingin yliopisto
suvi.saarelainen@helsinki.fi

KIRJALLISUUS

- Ahmadi, Fereshteh & Ahmadi, Nader
2015 ”Nature as the Most Important Coping Strategy Among Cancer Patients: A Swedish Survey”. *Journal of Religion and Health* 54:4, 1177–1190.
- Arnett, Jeffrey J.
2004 *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens through the Twenties*. New York: Oxford University Press.
- Bash, Anthony
2014 ”Forgiveness, Reconciliation and Spirituality”. *Journal of the Study of Spirituality* 4:1, 58–72.
- 2013 ”Did Jesus Discover Forgiveness?” *Journal of Religious Ethics* 41:3, 382–399.
- Bruner, Jerome
1990 *Acts of Meaning*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Docherty, S. L. & Kayle, M. & Maslow, G. R. & Santacroce, J.
2015 ”The Adolescent and Young Adult with Cancer: A Developmental Life Course Perspective”. *Seminars in Oncology Nursing* 31:3, 186–196.
- Esin, Cigdem & Squire, Corinne
2013 ”Visual Autobiographies in East London: Narratives of Still Images, Interpersonal Exchanges, and Intra-personal Dialogues.” *Forum: Qualitative Social Research* 14:2, 1–21.
- Fowler, James W.
1987 *Faith Development and Pastoral Care*. Theology and Pastoral Care Series. Philadelphia: Fortress.
- Friedman, Lois C. & Barber, Catherine R. & Chang, Jenny & al.
2010 ”Self-Blame, Self-Forgiveness, and Spirituality in Breast Cancer Survivors in a Public Sector Setting.” *Journal of Cancer Education* 25, 343–348.
- Friesen, Myron D. & Fletcher, Gareth J.O.
2007 ”Exploring the Lay Representation of Forgiveness: Convergent and Discriminant Validity.” *Personal Relationships* 14, 209–223.
- Ganzevoort, Ruard
1998a ”Religious Coping Reconsidered Part One: An Integrated Approach”. *Journal of Psychology and Theology* 26:3, 260–275.
- 1998b ”Religious Coping Reconsidered Part Two: A Narrative Formulation”. *Journal of Psychology and Theology* 26:3, 276–286.

52 Morse & Johnson 1991, 315–442.

53 Stillman & Baumeister et al. 2010.

- Grinyer, Anne
- 2009 *Life after Cancer in Adolescence and Young Adulthood: The Experience of Survivorship*. New York: Routledge.
- Hermans, Chris A.M.
- 2014 "Narratives of the Self in the Study of Religion. Epistemological Reflections Based on a Pragmatic Notion of Weak Rationality". *The Religious Stories We Live By: Narrative Approaches in Theology and Religious Studies*. Ed. R. R. Ganzevoort & M. de Haardt, & M. Scherer-Rath. Leiden: Brill, 55–74.
- Hook, Joshua N. & Worthington, Everett L. & Utsey, Shawn O. & al.
- 2012 "Does Forgiveness Require Interpersonal Interactions? Individual Differences in Conceptualization of Forgiveness." *Personality and Individual Differences* 53, 687–692.
- Hummel, Leonard M.
- 2003 *Clothed in Nothingness*. Minneapolis, MN: Fortress.
- Keats, Patrice A.
- 2009 "Multiple Text Analysis in Narrative Research: Visual, Written, and Spoken Stories of Experience". *Qualitative Research* 9:2, 181–195.
- Kearns, Jill N. & Fincham, Frank D.
- 2004 "A Prototype Analysis of Forgiveness." *Personality and Social Psychology Bulletin* 30, 838–855.
- Kyngäs, H. & Mikkonen, R. & Nousiainen, E.-M. & al.
- 2001 "Coping with the Onset of Cancer: Coping Strategies and Resources of Young People with Cancer". *European Journal of Cancer Care* 10:1, 6–11.
- Lakoff, George & Turner, Mark
- 1989 *More than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Lambert, Nathaniel M. & Stillman, Taylor F. & Baumeister, Roy F. & al.
- 2010 "Family as a Salient Source of Meaning in Young Adulthood." *The Journal of Positive Psychology* 5:5, 367–376.
- Landmark, Bjork T. & Strandmark, M. & Wahl, Astrid Klopstad
- 2001 "Living with Newly Diagnosed Breast Cancer – The Meaning of Existential Issues: A Qualitative Study of 10 Women with Newly Diagnosed Breast Cancer, Based on Grounded Theory." *Cancer Nursing* 24:3, 220–226.
- Lester, Andrew D.
- 1995 *Hope in Pastoral Care and Counseling*. Louisville, KY: Westminster John Knox.
- Morse, Janice M., & Johnson, Joy L.
- 1991 "Towards a Theory of Illness: The Illness Constellation Model". *The Illness Experience*. Ed. J. M. Morse & J. L. Johnson. London: Sage, 315–342.
- Nass, Sharyl J. & Beaupin, Linda K. & Demark-Wahnefried, Wendy & al.
- 2015 "Identifying and Addressing the Needs of Adolescents and Young Adults with Cancer: Summary of an Institute of Medicine Workshop". *Oncologist* 20:2, 186–195.
- Nielsen, Rita & Sørensen Erik Elgaard
- 2013 "Det døende menneske som livets lærer". *Nordisk Sygeplejeforskning* 2, 117–129.
- Paal, Piret
- 2011 *Written Cancer Narratives: An Ethnomedical Study of Cancer Patients Thoughts, Emotions and Experiences*. Diss. University of Helsinki.
- Pargament, Kenneth I.
- 1997 *The Psychology of Religion and Coping: Theory, Research, Practice*. New York: Guilford.
- Pargament, Kenneth I. & Koenig, Harold G. & Perez, Liza M.
- 2000 "The Many Methods for Religious Coping: Development and Initial Validation of the RCOPE". *Journal of Clinical Psychology* 56:4, 519–543.
- Park, Crystal L. & Chmielewski, Jennifer & Blank, Thomas O.
- 2010 "Post-Traumatic Growth: Finding Positive Meaning in Cancer Survivorship Moderates the Impact of Intrusive Thoughts on Adjustment in Younger Adults". *Psycho-Oncology* 19:11, 1139–1147.
- Park, Crystal L. & Cho, Dalnim
- 2016 "Spiritual Well-Being and Spiritual Distress Predict Adjustment in Adolescent and Young Adult Cancer Survivors". *Psycho-Oncology* (online first), DOI: 10.1002/pon.
- Park, Crystal L. & Edmondson, Donald & Hale-Smith, Amy & Blank, Thomas O.
- 2009 "Religiousness/Spirituality and Health Behaviors in Younger Adult Cancer Survivors: Does Faith Promote a Healthier Lifestyle?" *Journal of Behavioral Medicine* 32:6, 582–591.
- Park, Crystal L. & Zlateva, Ianita, & Blank, Thomas O.
- 2009 "Self-Identity after Cancer: 'Survivor', 'Victim', 'Patient', and 'Person with Cancer'". *Journal of General Internal Medicine* 24:2, 430–435.
- Parks, Sharon Daloz
- 2011 *Big Questions, Worthy Dreams: Mentoring Emerging*

- Adults in Their Search for Meaning, Purpose, and Faith*. San Francisco: Jossey Bass.
- Patterson, Wendy
2008 "Narratives of Events: Labovian Narrative Analysis and its Limitations". *Doing Narrative Research*. Ed. M. Andrews & C. Squire, & M. Tamboukou. London: Sage, 23–40.
- Patterson, Pandora & McDonald, Fiona E. J. & Zebrack, Brad & Medlow, Sharon
2015 "Emerging Issues among Adolescent and Young Adult Cancer Survivors". *Seminars in Oncology Nursing* 31:1, 53–59.
- Riessman, Catherine K.
2008 *Narrative Methods for the Human Sciences*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Romero, Catherine & Friedman, Lois C. & Kalidas, Mamata & al.
2006 "Self-Forgiveness, Spirituality, and Psychological Adjustment in Women with Breast Cancer". *Journal of Behavioral Medicine* 29:1, 29–36.
- Saarelainen, Suvi-Maria
2017 *Meaningful Life with(out) Cancer: Coping-Narratives of Emerging Finnish Adults*. Diss. University of Helsinki.
- 2016 "Coping-Related Themes in Cancer Stories of Young Finnish Adults". *International Journal of Practical Theology* 20:1, 69–96.
- 2015 "Life Tree Drawings as a Methodological Approach in Young Adults' Life Stories during Cancer Remission". *Narrative Works* 5:1, 68–91.
- Sansom-Daly Ursula M. & Wakefield, Claire E.
2013 "Distress and Adjustment among Adolescents and Young Adults with Cancer: An Empirical and Conceptual Review." *Translational Pediatrics* 2:4, 167–197.
- Scobie, Geoffrey E. W.
1994 "Belief, Unbelief and Conversion Experience". *Belief and Unbelief: Psychological Perspectives*. Ed. Jozef Corveleyn & Dirk Hutsebaut. Amsterdam: Rodopi, 21–38.
- Seibaek, Lene & Petersen, Lone Kjeld & Blaakaer, Jan & Hounsgaard, Lise
2012 "Hoping for the Best, Preparing for the Worst: The Lived Experiences of Women Undergoing Ovarian Cancer Surgery". *European Journal of Cancer Care* 21:3, 360–371.
- Sylva
2018 <http://sylva.fi/fi/nuoret-ja-nuoret-aikuiset/> (31.5.2018).
- Stillman, Taylor F. & Baumeister, Roy F.
2009 "Uncertainty, Belongingness, and Four Needs for Meaning." *Psychological Inquiry* 20:4, 249–251.
- Toussaint, Loren & Barry, Michael & Angus, Drew & al.
2017 "Self-Forgiveness is Associated with Reduced Psychological Distress in Cancer Patients and Unmatched Caregivers: Hope and Self-Blame as Mediating Mechanisms." *Journal of Psychosocial Oncology* 35:5, 544–560.
- Toussaint, Loren & Barry, Michael & Bornfriend, Lynn & Markman, Maurie
2014 "Restore: The Journey toward Self-Forgiveness: A Randomized Trial of Patient Education on Self-Forgiveness in Cancer Patients and Caregivers". *Journal of Health Care Chaplaincy* 20:2, 54–74.
- Tromp, Thijs & Ganzevoort, R. Ruard
2009 "Narrative Competence and the Meaning of Life. Measuring the Quality of Life Story in a Project on Care for the Elderly." *Empirical Theology in Texts and Tables. Qualitative, Quantitative and Comparative Perspectives*. Ed. L. J. Francis, M. Robbins & J. Astley. Leiden: Brill, 197–216.
- Walker, Amy J. & Lewis, Frances Marcus
2016 "Adolescent and Young Adult Cancer Survivorship: A Systematic Review of End-of-Treatment and Early Post-Treatment." *Nursing and Palliative Care* 1:1, 1–6.
- Worthington, Everett L.
2014 *Forgiveness and Reconciliation: Theory and Application*. New York: Routledge.
- Yi, Jaehee & Zebrack, B. & Kim, M. A & Cousino, M.
2015 "Posttraumatic Growth Outcomes and Their Correlates among Young Adult Survivors of Childhood Cancer." *Journal of Pediatric Psychology* 40:9, 981–911.
- Zebrack, Brad J. & Kent, Erin E. & Keegan, Theresa H. M. & al.
2014a "'Cancer Sucks,' and Other Ponderings by Adolescent and Young Adult Cancer Survivors." *Journal of Psychosocial Oncology* 32:1, 1–15.
- Zebrack, Brad & Kwak, Minyoung & Salsman, John & al.
2014b "The Relationship between Posttraumatic Stress and Posttraumatic Growth among Adolescent and Young Adult (AYA) Cancer Patients." *Psycho-Oncology* 24:2, 162–168.